

Examples and Concept of Shell Companies for Tax Evasion in Relation to Free Trade–Industrial Zones

1. Mohsen Pourahmadi¹: Department of Law, Aras International Campus, University of Tehran, Tehran, Iran.

2. Mohammadhosein Zarei^{2*}: Department of Law, Farabi International Campus of Qom, University of Qom, Qom, Iran.

*Corresponding Author's Email Address: Mhzarei42@yahoo.com

Abstract:

One of the tax-related issues in free trade–industrial zones is tax evasion through exemptions from tax payment. Among such regulations is Article 13 of the Law on the Administration of Free Trade Zones, which stipulates that economic actors in free zones are exempt from paying taxes for twenty years. This incentive has led to the establishment of shell companies. This article attempts to address the numerous examples and the concept of such companies in the Aras Free Trade Zone. According to field research conducted in the Aras Free Trade Zone, since its establishment, more than 18,771 companies have been registered. Of this number, 9,835 business licenses were issued, of which fewer than 1,870 were actually active, while the rest were inactive at the time of data collection. What is noteworthy is that some of these companies were in fact operating in the mainland. This situation has acquired a specific conceptual nature, the formation process of which is explained in the subsequent sections of this article. The research findings reveal that shell companies in free zones share certain conceptual and practical similarities with mainland shell companies, while also diverging in some aspects.

Keywords: Aras Free Trade–Industrial Zone, shell companies, tax exemption, business license, examples, tax evasion

How to Cite: Pourahmadi, M., & Zarei, M. (2026). Examples and Concept of Shell Companies for Tax Evasion in Relation to Free Trade–Industrial Zones. *Management, Education and Development in Digital Age*, 3(1), 1-13.

مصادیق و مفهوم شرکتهای صوری برای فرار مالیاتی در ارتباط با مناطق آزاد تجاری-صنعتی

۱. محسن پور احمدی^{ID}: گروه حقوق، پردیس بین المللی ارس، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۲. محمدحسین زارعی^{ID*}: گروه حقوق، پردیس بین المللی فارابی قم، دانشگاه قم، قم، ایران.

*پست الکترونیک نویسنده مسئول: Mhzarei42@yahoo.com

چکیده

یکی از مسائل مربوط به مالیات در مناطق آزاد تجاری - صنعتی، فرار مالیاتی با معافیت از پرداخت مالیات است. از جمله مقرر ماده ۱۳ قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری که مقرر داشته فعالان اقتصادی مناطق آزاد تا بیست سال از پرداخت مالیات معاف هستند. این مشوق باعث تشکیل شرکتهای صوری شده‌اند. در این مقاله سعی شده است مصادیق و مفهوم فراوانی این شرکتها در منطقه آزاد تجاری ارس مورد توجه قرار گیرد. طبق تحقیق میدانی از منطقه آزاد ارس، مجموعاً از زمان تاسیس منطقه یادشده بیش از ۱۸۷۷۱ شرکت ثبت شده است. از این تعداد، ۹۸۳۵ پروانه کسب برای آنها صادر شده که کمتر از ۱۸۷۰ تا از آنها به طور واقعی فعالیت میکردند و بقیه در زمان آمار گیری فعالیتی نداشتند. آنچه که جالب توجه بود، اینکه این شرکتها بعضاً در سرزمین اصلی فعالیت میکردند. این وضعیت، ماهیت مفهومی خاصی پیدا کرده است که فرایند شکل گیری آن در فرازهای ذیل این مقاله تشریح گردیده. ماحصل تحقیق آن است که شرکتهای صوری مناطق آزاد با شرکتهای صوری سرزمینی از جهاتی اشتراک مفهومی و مصادقی دارند و از جهاتی در همین زمینه افتراق دارند.

کلیدواژگان: منطقه آزاد تجاری، صنعتی ارس، شرکتهای صوری، معافیت مالیاتی، پروانه کسب، مصادیق، فرار مالیاتی

نحوه استناددهی: پور احمدی، محسن. و زارعی، محمدحسین. (۱۴۰۵). طراحی مدل زیرساخت توسعه گردشگری پزشکی با تمرکز بر قابلیت‌های سرمایه انسانی در بیمارستان‌های دولتی دانشگاه علوم پزشکی ایران. مدیریت، آموزش و توسعه در عصر دیجیتال، ۱۳(۱)، ۱-۱۳.

مقدمه

فرار مالیاتی یک مشکل فراگیر و مخرب است که قرن‌ها گریبان اقتصادها را گرفته است (International Monetary Fund, 2019; OECD, 2019). این پدیده‌ای است که اشکال مختلفی به خود گرفته است، از استفاده یونانیان باستان از ذخایر مخفی طلا گرفته تا شرکت‌های صوری مدرن که ثروت غیرقانونی را پنهان می‌کنند. با وجود تاریخ طولانی، فرار مالیاتی همچنان یک مشکل اقتصادی مهم است که پیامدهای گسترده‌ای برای افراد، مشاغل و دولت‌ها دارد.

تأثیرات منفی فرار مالیاتی چندوجهی و ویرانگر است. این امر دولت‌ها را از برخی درآمدهای مورد نیاز محروم می‌کند، که می‌تواند منجر به کاهش خدمات عمومی و زیرساخت‌ها شود. همچنین عدالت مالیاتی را تضعیف می‌کند و زمینه بازی ناهمواری را ایجاد می‌کند که در آن برخی از افراد و مشاغل می‌توانند از پرداخت سهم عادلانه مالیات خود اجتناب کنند در حالی که برخی دیگر مجبور به تحمل این بار هستند. علاوه بر این، فرار مالیاتی می‌تواند با ایجاد فضایی از عدم اطمینان و بی‌اعتمادی، توسعه اقتصادی را نابود کند و کار و سرمایه‌گذاری را برای مشاغل دشوار کند (United Nations, 2019; World Bank, 2019).

در سال‌های اخیر، افزایش مناطق آزاد تجاری و صنعتی فرصت‌های جدیدی را برای فرار مالیاتی ایجاد کرده است. این مناطق تسهیلات مالیاتی ویژه، نظارت‌های کمتری را ارائه می‌دهند که به افراد و مشاغل امکان می‌دهد درآمد و دارایی‌های خود را پنهان کنند. در نتیجه، تکثیر شرکت‌های صوری به یک نگرانی بزرگ تبدیل شده است. این اشخاص حقوقی در ظاهر به منظور انجام فعالیت‌های اقتصادی و تجاری ثبت شده‌اند، اما در واقع اغلب برای مقاصد غیرقانونی یا نامشروع استفاده می‌شوند (International Chamber of Commerce, 2019; World Trade Organization, 2019).

شرکت‌های صوری یک مفهوم پیچیده و چند بعدی هستند و می‌توانند اشکال مختلفی داشته باشند. آن‌ها ممکن است کاملاً غیر فعال باشند یا ممکن است فعالیت‌های محدودی داشته باشند. آن‌ها ممکن است برای انتقال سرمایه، پولشویی یا شرکت در سایر فعالیت‌های غیرقانونی استفاده شوند. همچنین ممکن است برای اجتناب از پرداخت مالیات یا برای استفاده از خلأهای مالیاتی استفاده شود. شرکت‌های صوری هدفشان هرچه باشد، تهدیدی جدی برای یکپارچگی سیستم مالی و اقتصاد به‌عنوان یک اصل هستند (Financial Action Task Force, 2019; Organization for Economic Cooperation Development, 2019).

پیامدهای وجود شرکت‌های صوری گسترده و ویرانگر است. آن‌ها می‌توانند به کاهش درآمدهای مالیاتی دولت، رقابت ناعادلانه در بازار و مشکلات اجتماعی و قانونی منجر شوند. آن‌ها همچنین می‌توانند اعتماد عمومی به نهادهای اقتصادی و دولتی را تضعیف کنند و احساس عدم اطمینان و بی‌ثباتی ایجاد کنند. علاوه بر این، شرکت‌های صوری می‌توانند پولشویی، تامین مالی تروریسم و سایر جرایم مالی را تسهیل کنند که می‌تواند عواقب جدی برای امنیت ملی و اقتصاد جهانی داشته باشد.

در این مقاله، مفهوم شرکت‌های صوری، ویژگی‌های آن‌ها و پیامدهای آن‌ها را بررسی خواهیم کرد. ما همچنین راه‌های عملکرد آن‌ها و روش‌هایی که برای شناسایی و پیشگیری از آن‌ها استفاده می‌شود را بررسی خواهیم کرد. همچنین در مورد اهمیت پرداختن به این موضوع و نقشی که دولت‌ها، مشاغل و افراد می‌توانند در جلوگیری از تکثیر شرکت‌های صوری ایفا کنند، بررسی خواهیم کرد. فرار مالیاتی یکی از معضلات جدی اقتصادی است که تأثیرات منفی گسترده‌ای بر درآمدهای عمومی، عدالت مالیاتی، و توسعه اقتصادی دارد. در این میان، مناطق آزاد تجاری-صنعتی که با هدف جذب سرمایه‌گذاری، افزایش صادرات، و توسعه اقتصادی ایجاد شده‌اند، به دلیل تسهیلات ویژه مالیاتی و نظارت‌های کمتر، بستری مناسب برای سوءاستفاده برخی شرکت‌ها فراهم کرده‌اند. شرکت‌های صوری که به‌ظاهر در این مناطق ثبت می‌شوند، فعالیت‌های اقتصادی واقعی ندارند و هدف اصلی آن‌ها بهره‌گیری از معافیت‌های مالیاتی و قوانین تسهیل‌شده است. این شرکت‌ها با سوءاستفاده از خلأهای قانونی، ثبت آسان و ضعف نظارت، اقدام به کاهش تعهدات مالیاتی، انتقال سرمایه، یا حتی پولشویی می‌کنند. اهمیت پرداختن به این موضوع نه تنها به دلیل آسیب‌های اقتصادی ناشی از کاهش درآمدهای مالیاتی است، بلکه تأثیرات اجتماعی و حقوقی مانند افزایش فساد، تضعیف اعتماد عمومی و رقابت ناعادلانه در اقتصاد را نیز شامل می‌شود. بررسی عمیق این پدیده و ارائه راهکارهای مناسب می‌تواند به بهبود مدیریت مناطق آزاد و تقویت عدالت اقتصادی کمک کند.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش:

پدیده شرکت‌های صوری به طور گسترده در زمینه‌های اقتصادی، مالی و حقوقی مورد مطالعه قرار گرفته است. ادبیات مربوط به شرکت‌های صوری اهمیت درک ویژگی‌ها، عملیات و پیامدهای این نهادها و همچنین روش‌های مورد استفاده برای شناسایی و پیشگیری از آن‌ها را برجسته می‌کند (Braithwaite, 1985).

مطالعات اخیر بر ظهور شرکت‌های صوری در مناطق آزاد تجاری و صنعتی متمرکز شده است که تسهیلات مالیاتی ویژه و نظارت کمتری ارائه می‌دهند. این مطالعات اهمیت درک انگیزه‌ها و مکانیسم‌های تکثیر شرکت‌های صوری در این مناطق و همچنین پیامدهای آن برای افراد، مشاغل و دولت‌ها را برجسته کرده‌اند (Shleifer & Vishny, 1997).

ادبیات مربوط به شرکت‌های صوری نیز اهمیت پرداختن به این موضوع و نقشی که دولت‌ها، کسب‌وکارها و افراد می‌توانند در جلوگیری از تکثیر شرکت‌های صوری ایفا کنند، برجسته کرده است. ادبیات همچنین بر نیاز به یک پاسخ جامع و هماهنگ برای رسیدگی به مشکل شرکت‌های صوری تأکید کرده است که مستلزم مشارکت چند ذی‌نفع و تدوین سیاست‌ها و مقررات مؤثر است (OECD, 2017; Stiglitz, 2002).

به طور کلی، مبانی نظری و پیشینه تحقیقاتی این مقاله، درک جامعی از مفهوم شرکت‌های صوری، ویژگی‌ها، عملیات و پیامدهای آن‌ها و همچنین اهمیت پرداختن به این موضوع و نقشی که دولت‌ها، کسب‌وکارها و افراد دارند، ارائه می‌کند.

بحث

تعریف شرکت‌های صوری

شرکت‌های صوری به‌ظاهر شرکت‌هایی قانونی هستند، اما معمولاً فعالیت اقتصادی واقعی مطابق اساسنامه در منطقه ازداندارند یا فعالیت آن‌ها با اهداف اولیه اعلام‌شده در منطقه ازداد همخوانی ندارد. ویژگی‌های آن شامل: معمولاً فاقد دارایی و تجهیزات عملیاتی لازم متناسب با موضوع فعالیت هستند، اغلب تنها برای ثبت و مدیریت حساب‌ها، دریافت معافیت‌های مالیاتی یا انتقال وجوه استفاده می‌شوند، و اغلب در مناطق خاص با قوانین نظارتی ضعیف ثبت می‌شوند در بسیاری از مناطق فعالیت واقعیانه در سرزمین اصلی انجام می‌شود اما از مزایای مناطق برخوردار هستند.

انگیزه تأسیس شرکت‌های صوری

انگیزه اصلی تأسیس شرکت‌های صوری شامل اجتناب مالیاتی است که شامل استفاده از معافیت‌های مالیاتی یا کاهش میزان مالیات پرداختی و همچنین انتقال دارایی به شرکت‌های مستقر در مناطق معاف از مالیات است. علاوه بر این، شرکت‌های صوری اغلب برای پولشویی استفاده می‌شوند، که شامل قاچاق کالا به داخل سرزمین اصلی بدون پرداخت حق گمرکی، پولشویی عواید ناشی از جرایم سازمان‌یافته، یا فساد و انتقال وجوه به حساب‌های بین‌المللی از طریق ساختارهای پیچیده است. همچنین می‌توان از شرکت‌های صوری برای جعل اسناد تجاری مانند استفاده از اسناد جعلی برای اخذ تسهیلات یا مزایای بانکی و سوء استفاده از تسهیلات صادراتی و وارداتی استفاده کرد. در نهایت، می‌توان از شرکت‌های صوری برای پنهان کردن مالکیت استفاده کرد، که شامل پنهان کردن هویت مالکان اصلی برای جلوگیری از پیگرد قانونی یا نظارتی است.

انواع شرکت‌های صوری

شرکت‌های صوری بر حسب زمینه فعالیت گونه‌ها و عملکرد متفاوتی دارد از جهت میزان فعالیت نیز اشکال مختلف از جمله فعال و شرکت‌های در حد غیرفعال می‌باشند که فعالیت کمی یا بدون فعالیت هستند و صرفاً برای نگهداری دارایی‌ها یا انتقال وجوه استفاده می‌شوند. نوع دیگر شرکت‌های صوری از نوع وکالتی یا اجاره‌ای هستند که برای پنهان کردن مسیر پول و معاملات بین شرکت‌های واقعی و غیرواقعی استفاده می‌شوند. از طرف دیگر شرکت‌های صوری ظاهر قانونی دارند و فعالیت‌های محدودی دارند اما فعالیت واقعی آن‌ها غیرقانونی است.

شاخص‌های صوری بودن شرکت‌ها

همانطور که اشاره شد شرکت‌های صوری از حیث شکل تاسیس و مدارک لازم در پرونده متشکله در مناطق آزاد ظاهری قانونی دارند. اما مواردی هست که محتوای موضوعات ثبت شده فعالیت به اندازه کلی و عمومی است که گاهی خلاف مقتضای فعالیت اصلی است.

شرکت‌های صوری را می‌توان از طریق شاخص‌های مختلف شناسایی کرد. نشانه‌های ثبتی ممکن است شامل آدرس‌های ثبت شده در مکان‌های ساختگی یا مشکوک، مانند دفاتر مشترک، یا استفاده از هویت جعلی برای موسسان یا مدیران باشد. علائم عملیاتی ممکن است شامل کمبود کارکنان عملیاتی یا تجهیزات، و همچنین فقدان فعالیت تولیدی یا خدماتی خاص باشد. علائم مالی ممکن است شامل گزارش‌های مالی نادرست یا ساختگی و همچنین حجم بالای معاملات مالی بدون توضیح منطقی باشد.

پیامدهای وجود شرکت‌های صوری

مطابق امار منتشر شده در سال توسط دادستان مالیاتی وجود شرکت‌های صوری می‌تواند عواقب شدیدی داشته باشد. از نظر اقتصادی، شرکت‌های صوری می‌توانند منجر به کاهش درآمدهای مالیاتی دولت و همچنین رقابت ناعادلانه در بازار شوند. از نظر اجتماعی، وجود شرکت‌های صوری می‌تواند اعتماد عمومی را به نهادهای اقتصادی و دولتی تضعیف کند. از نظر قانونی نیز پیامدهای آن قابل توجه است، از جمله افزایش هزینه‌های نظارت و تعقیب قضایی و همچنین پیچیدگی در کشف جرایم مالی.

مناطق آزاد و شرکت‌های صوری

مناطق آزاد به دلیل معافیت‌های مالیاتی و نظارت ضعیف، محیطی جذاب برای تأسیس شرکت‌های صوری محسوب می‌شوند. فقدان الزامات شفافیت مالی و ثبت شرکت‌ها در این مناطق به عنوان مرجع ثبتی مجزا، به شرکت‌های صوری اجازه می‌دهد به راحتی فعالیت کنند.

دلایل و عوامل مؤثر در فراوانی شرکت‌های صوری در مناطق آزاد

معافیت‌های مالیاتی گسترده: معافیت‌های مالیاتی موجود در مناطق آزاد به نحو فعلی که برای همه اشخاص حقیقی و حقوقی فارغ از هرگونه فعالیت جاری و ساری است جذابیت زیادی برای افرادی ایجاد می‌کند که قصد دارند از پرداخت مالیات در سرزمین اصلی فرار کنند. شرکت‌های صوری با ثبت در این مناطق از این معافیت‌ها بهره‌مند می‌شوند. کاهش نظارت و شفافیت: در ماده ۱۱ مقررات سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد به نظارت بر عملکرد مالی فعالان اقتصادی در مناطق آزاد توسط سازمان منطقه تاکید نموده است لیکن متأسفانه این ماده قانونی اجرا نمی‌شود و بدون هرگونه نظارت اقدام به صدور مجوز فارغ از هر نوع فعالیت و یا بدون نظارت بر اینکه آیا این شرکت وجود خارجی دارد یا خیر، صورت می‌گیرد. لذا بدلیل اینکه نظارت‌های مالیاتی و قانونی به اندازه سرزمین اصلی سختگیرانه نیست. این ضعف نظارتی فرصتی برای فعالیت‌های غیرقانونی فراهم می‌کند. فرآیند ثبت شرکت بدون رعایت مقررات و ضوابط مربوط: به بهانه تسریع در سرمایه‌گذاری و ثبت شرکت با ایجاد فرایند ساده و سریع در مناطق آزاد بدون نظارت هویتی و رعایت قانون لایحه اصلاحیه قانون تجارت بدون شناسایی افراد دارای سابقه محکومیت و عضو و مالک شرکت‌های دیگر با داشتن سابقه فرار مالیاتی باعث شده است که افراد به راحتی بتوانند شرکت‌هایی را با اهداف صوری و غیرقانونی تأسیس کنند.

امکان انتقال آسان سرمایه و کالا

در مقررات سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد به جهت ارایه مشوقات سرمایه‌گذاری انتقال سهام را تسهیل نموده است لذا اشخاص سودجو برای جابه‌جایی سرمایه و کالا در مناطق آزاد، به شرکت‌های صوری امکان می‌دهد تا بدون محدودیت‌های معمول، سرمایه‌ها را منتقل و با افزایش سرمایه بتوانند تسهیلات ویژه‌ای برخوردار شوند از جمله اخذ تسهیلات ارزان قیمت از صندوق توسعه ملی و صندوق نوآوری و سایر صندوق‌های حمایت‌کننده از فعالیت اقتصادی در کشور

مزایای مرتبط با صادرات و واردات

باتوجه به اینکه برابر ماده ۱۴ قانون چگونگی اداره مناطق آزاد، این مناطق از مقررات صادرات و واردات مستثنی می‌باشند شرکت‌های صوری با ثبت اسناد جعلی یا دستکاری اطلاعات مربوط از امکانات صادراتی در مناطق بدون رعایت و ضوابط صادرات اقدام به صادرات کالاهایی میکنند که صادرات آن‌ها ممنوعیت دارد و بعضاً اقدام به واردات می‌کنند

که واردات آن به سرزمینی ممنوعیت دارد و یا از معافیت پرداخت تعرفه گمرکی برخوردار شوند و کالا را به بازار سرزمینی منتقل و از تخفیف‌های مالیاتی و حقوق گمرکی سوءاستفاده می‌کنند.

وجود زمینه جذب سرمایه‌گذاری غیرواقعی

تمکن مالی و احراز صلاحیت فرد در اعطای امتیاز برای سرمایه‌گذاری از مهمترین اقدامات اولیه است که در مناطق آزاد برخوردار نمی‌باشد برخی مناطق آزاد بدون بررسی دقیق ماهیت سرمایه‌گذاران و پروژه‌های آنها، امکانات و مزایا را ارائه می‌دهند. این امر زمینه را برای ورود سرمایه‌های غیرواقعی و بهره‌برداری صوری فراهم می‌کند.

ضعف در زیرساخت‌های نظارتی و تمرکز بر جذب سرمایه به جای پایش کیفیت

متأسفانه بدیلی عدم زیر ساخت مناسب در مناطق آزاد بخصوص در حوزه سامانه‌های الکترونیکی و فیبر نوری بسیاری از مناطق آزاد فاقد زیرساخت‌های کافی برای پایش تصویری فعالیت‌های اقتصادی هستند. این نقص نظارتی فرصت مناسبی برای شرکت‌های صوری ایجاد می‌کند. ضمن اینکه محرومیت مناطق آزاد از امکانات زیر بنایی کشور اعم از فرودگاه، بندر و پایانه‌های مرزی که می‌تواند به عنوان منابع پایدار مالی برای مناطق تلقی شود، برخوردار نیست فلذا مناطق در جذب سرمایه‌گذاری عجله کرده و نمی‌تواند به خوبی نظارت داشته باشد. از این رو سیاست‌های مناطق آزاد گاهی بیشتر بر کمیت جذب سرمایه متمرکز است تا کیفیت و اصالت آن. این مسئله موجب می‌شود سرمایه‌گذاری‌های غیرواقعی و صوری وارد این مناطق شوند.

راه‌های شناسایی شرکت‌های صوری

برای شناسایی شرکت‌های صوری می‌توان از چندین روش استفاده کرد. یک راه از طریق تطبیق اطلاعات است که شامل بررسی صحت اطلاعات ثبت شرکت و مالکیت آن است. رویکرد دیگر، تحلیل تراکنش است که شامل شناسایی تراکنش‌های مشکوک یا غیرعادی است که ممکن است نشان دهنده فعالیت غیرقانونی باشد. علاوه بر این، تجزیه و تحلیل دقیق اسناد مالی و حسابداری از طریق بررسی گزارش‌های مالی نیز می‌تواند به کشف شرکت‌های صوری کمک کند.

اقدامات پیشگیرانه

برای جلوگیری از تاسیس و فعالیت شرکت‌های صوری می‌توان اقدامات متعددی انجام داد. اولاً، شفاف سازی قوانین مالیاتی و مالی برای اطمینان از شفافیت و پاسخگویی ضروری است. ثانیاً تقویت نظارت و بازرسی در فرآیند ثبت شرکت می‌تواند به کشف و پیشگیری از فعالیت‌های غیرقانونی کمک کند. در نهایت، ایجاد یک پایگاه داده ملی برای ثبت اطلاعات شرکت و مالکیت می‌تواند ردیابی و نظارت بر شرکت‌ها را تسهیل کند و کار غیرقابل شناسایی شرکت‌های صوری را دشوارتر کند. این توضیحات نشان می‌دهد که شرکت‌های صوری، با وجود ظاهر قانونی، می‌توانند پیامدهای گسترده‌ای برای اقتصاد و جامعه ایجاد کنند. مقابله با این شرکت‌ها نیازمند همکاری بین‌المللی، اصلاح قوانین و بهبود ساختارهای نظارتی است. شرکت‌های صوری در مناطق آزاد تجاری-صنعتی در انواع مختلف و با شیوه‌های متنوعی فعالیت می‌کنند که همگی با هدف فرار مالیاتی یا سوءاستفاده از تسهیلات قانونی مناطق آزاد شکل می‌گیرند. در اینجا هر یک از مصادیق به تفصیل شرح داده می‌شود:

شرکت‌های فاقد فعالیت واقعی اقتصادی

شرکت‌های بدون فعالیت واقعی اقتصادی اغلب به صورت نمادین در مناطق آزاد ثبت می‌شوند و فاقد هرگونه فعالیت تولیدی، خدماتی یا تجاری واقعی هستند. این شرکت‌ها معمولاً برای بهره‌مندی از معافیت‌های مالیاتی، دسترسی آسان به زیرساخت‌های تجاری یا استفاده از تسهیلات صادرات و واردات تشکیل می‌شوند. برای عملیات، ممکن است دفاتر جعلی بسازند و اسناد جعلی را برای شبیه‌سازی فعالیت واقعی ارائه دهند که تشخیص ماهیت واقعی آن‌ها را دشوار می‌سازد.

شرکت‌های تأسیس شده برای صدور فاکتورهای جعلی

شرکت‌هایی که برای صدور فاکتورهای جعلی ایجاد می‌شوند نوعی کلاهبرداری مالی هستند که با صدور فاکتورهای جعلی به ایجاد هزینه‌های کاذب در حساب‌های سایر شرکت‌ها کمک می‌کنند. این طرح به گونه‌ای عمل می‌کند که به شرکت‌های قانونی اجازه می‌دهد تا با خرید این فاکتورهای جعلی، هزینه‌های خود را افزایش دهند و درآمد مشمول

مالیات خود را کاهش دهند. پیامدهای این روش شدید است و منجر به کاهش قابل توجه درآمدهای مالیاتی دولت و افزایش تقلب‌های مالی می‌شود که در نهایت یکپارچگی سیستم مالی را تضعیف می‌کند.

شرکت‌های واسطه‌ای برای انتقال سرمایه

این شرکت‌ها به‌عنوان واسطه‌ای برای انتقال سرمایه از کشور یا به کشور، به‌ویژه در مناطق آزاد، عمل می‌کنند. چرا اهمیت دارند؟ معمولاً برای پولشویی، فرار مالیاتی، یا دور زدن تحریم‌های اقتصادی استفاده می‌شوند. چگونگی فعالیت: این شرکت‌ها اغلب تراکنش‌های چندمرحله‌ای و پیچیده انجام می‌دهند که منبع واقعی سرمایه را پنهان می‌کند.

شرکت‌های اعلام‌کننده سرمایه‌گذاری‌های صوری

برخی از شرکت‌ها با اعلام سرمایه‌گذاری‌های موهوم در مناطق آزاد به فعالیت‌های کلاهبرداری می‌پردازند. آن‌ها با استفاده از اسناد جعلی ادعا می‌کنند که پروژه‌های بزرگ اقتصادی را در این مناطق راه اندازی کرده‌اند، اما در حقیقت سرمایه‌گذاری نشده است. این شیوه عمل عواقب شدیدی دارد، زیرا اعتماد سرمایه‌گذاران واقعی را از بین می‌برد و منابع عمومی را هدر می‌دهد.

شرکت‌های وارداتی-صادراتی غیرشفاف

شرکت‌های غیرشفاف واردات و صادرات در حوزه تجارت خارجی فعالیت می‌کنند و اغلب با اعلام ارزش غیر واقعی کالا از تسهیلات گمرکی و مالیاتی سوء استفاده می‌کنند. روش کار آن‌ها شامل واردات کالاهایی با ارزش کمتر از واقعی برای کاهش هزینه‌های گمرکی و صادرات کالاهای با ارزش بالاتر برای دریافت یارانه صادراتی است. این نوع تخلف چالش‌های مهمی را به همراه دارد، زیرا به بازار آسیب می‌زند و خطرات نظارتی را افزایش می‌دهد و در نهایت یکپارچگی سیستم تجارت را تضعیف می‌کند.

شرکت‌های چندلایه برای اختفای مالکیت واقعی

شرکت‌های صوری برای پنهان کردن مالکیت واقعی با ایجاد ساختارهای مالکیت چند لایه استفاده می‌شوند. این کار برای جلوگیری از شناسایی توسط مقامات مالیاتی و کاهش احتمال پیگرد قانونی یا مسدود شدن دارایی‌ها انجام می‌شود. این فرآیند با ایجاد زنجیره‌ای از شرکت‌ها در چندین منطقه آزاد یا کشورهای دارای قوانین مالیاتی متفاوت عمل می‌کند و ردیابی مالکیت واقعی شرکت را دشوار می‌کند.

شرکت‌های ثبت‌شده برای بهره‌مندی از معافیت‌های گمرکی

شرکت‌های ثبت شده در مناطق آزاد برای بهره‌مندی از معافیت‌های گمرکی نوعی شرکت صوری هستند که از مزایای مرتبط با واردات و صادرات کالا بهره می‌برند. روش آن‌ها شامل واردات کالا به منطقه آزاد بدون پرداخت حقوق گمرکی و سپس انتقال غیرقانونی آن به بازار داخلی است. این رویه عواقب شدیدی از جمله کاهش درآمدهای گمرکی دولت و ایجاد رقابت ناعادلانه در بازار دارد.

شرکت‌های بدون کارکنان یا زیرساخت واقعی

برخی از شرکت‌ها فقط به نام و بدون هیچ نیروی انسانی، تجهیزات یا زیرساخت فیزیکی وجود دارند. هدف آن‌ها بهره‌مندی از مزایای ثبت شرکت بدون انجام هیچ گونه فعالیت واقعی است. این شرکت‌ها چالش‌های مهمی دارند، زیرا اغلب به عنوان وسیله نقلیه برای تقلب مالیاتی یا انتقال غیرقانونی سرمایه استفاده می‌شوند.

شرکت‌های اجاره‌ای

شرکت‌های صوری نوعی شرکت هستند که برای مدت کوتاهی ایجاد می‌شوند و پس از انجام مأموریت خاصی مانند فرار مالیاتی یا پولشویی منحل می‌شوند. آن‌ها محبوب هستند زیرا سریع و ارزان هستند و خطر اقدامات قانونی را کاهش می‌دهند. این شرکت‌ها اغلب با استفاده از مدارک جعلی و هویت‌های ساختگی به ثبت رسیده‌اند که تشخیص فعالیت‌های غیرقانونی آن‌ها را دشوار می‌کند.

شرکت‌های خانوادگی یا دوستانه برای بهره‌برداری صوری

شرکت‌های خانوادگی یا دوستانه برای بهره‌برداری رسمی نوعی شرکت صوری هستند که در آن افراد با ثبت شرکت به نام اعضای خانواده یا دوستان از مزایای مناطق آزاد سوء استفاده می‌کنند. روش مورد استفاده انتقال درآمد یا دارایی به این شرکت‌ها برای کاهش بدهی‌های مالیاتی است. با این حال، این عمل چالش‌های مهمی را ایجاد می‌کند، زیرا ردیابی و اثبات ارتباط بین شرکت‌ها و مالکان ذی‌نفع پیچیده است و تشخیص و جلوگیری از فرار مالیاتی را دشوار می‌کند.

شرکت‌های استفاده‌کننده از پیمان‌نامه‌های غیرواقعی

شرکت‌هایی که از قراردادهای جعلی استفاده می‌کنند، نوعی شرکت صوری هستند که قراردادهای توافق‌هایی را تنظیم می‌کنند که هیچ فعالیت اقتصادی واقعی در پشت خود ندارند. این کار برای فرار از پرداخت مالیات یا دریافت مزایای دولتی انجام می‌شود. این فرآیند با ارسال اسناد جعلی به سازمان‌های نظارتی کار می‌کند که شناسایی و تأیید آن دشوار است.

شرکت‌های چندملیتی صوری

شرکت‌های چند ملیتی که شعبه‌های صوری را در مناطق آزاد ثبت می‌کنند، نوعی شرکت صوری هستند که از تفاوت قوانین مالیاتی بین کشورها استفاده می‌کنند. روش مورد استفاده انتقال درآمد به مناطق با مالیات کمتر یا قوانین ساده‌تر است که می‌تواند منجر به کاهش قابل توجه درآمدهای مالیاتی کشورها و از بین بردن رقابت سالم شود.

شرکت‌های مرتبط با کلاهبرداری مالیاتی

این شرکت‌ها با استفاده از روش‌های پیچیده حسابداری و مالی، به‌طور مستقیم در کلاهبرداری مالیاتی فعالیت می‌کنند. شامل تخفیف‌های غیرواقعی، دریافت بازپرداخت مالیات به‌صورت غیرقانونی، یا عدم پرداخت مالیات واقعی.

نقش مناطق آزاد در افزایش شرکت‌های صوری:

وجود انگیزه‌های فساد و رانت‌جویی

یکی از عوامل افزایش شرکت‌های صوری در مناطق آزاد، امکان استفاده از رانت و ایجاد درآمدهای غیرقانونی است. ضعف در سیستم‌های نظارتی و نفوذ فساد در این مناطق باعث شده است برخی افراد با سوءاستفاده از خلأهای قانونی و نظارتی به فعالیت‌های صوری بپردازند. این مسئله نه تنها باعث تضعیف شفافیت اقتصادی می‌شود، بلکه عملکرد مناطق آزاد را نیز زیر سؤال می‌برد.

نبود تطابق میان عملکرد و اهداف مناطق آزاد

هرچند مناطق آزاد با هدف توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی ایجاد شده‌اند، در بسیاری از موارد، تأسیس شرکت‌های صوری مانع تحقق این اهداف شده است. به‌عنوان مثال، برخی شرکت‌ها بدون فعالیت تولیدی واقعی تنها از معافیت‌های مالیاتی بهره‌برداری می‌کنند، که به کاهش درآمدهای عمومی و تضعیف اهداف توسعه منجر می‌شود.

استفاده ایزاری از معافیت‌های مالیاتی:

مناطق آزاد معمولاً برای جذب سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی معافیت‌های مالیاتی گسترده‌ای ارائه می‌کنند. با این حال، شرکت‌های صوری از این معافیت‌ها بهره‌برداری کرده و در نهایت، خسارات مالیاتی به کشور وارد می‌کنند. این مسئله به‌ویژه در مواردی که معافیت‌ها بدون شرط‌گذاری دقیق ارائه می‌شود، تشدید می‌شود.

عدم بهره‌گیری از فناوری‌های نظارتی پیشرفته

در بسیاری از مناطق آزاد ایران، ابزارها و فناوری‌های پیشرفته برای نظارت و تحلیل فعالیت‌های اقتصادی واقعی وجود ندارد یا به‌طور محدود به‌کار گرفته می‌شود. نبود سیستم‌های شفاف‌سازی مالی و اتوماسیون فرآیندها، راه را برای فعالیت‌های صوری باز می‌کند. استفاده از سامانه‌های ردیابی مالی و تطابق اسناد می‌تواند در کاهش این مشکل موثر باشد.

عدم اتصال سیستم‌های مالیاتی و نظارتی مناطق آزاد با سرزمین اصلی: سیستم‌های اطلاعاتی و پایگاه‌های داده میان مناطق آزاد و سرزمین اصلی معمولاً به‌صورت یکپارچه عمل نمی‌کنند. عدم اتصال ثبت شرکت‌های مناطق آزاد با پایگاه اطلاعات اشخاص حقوقی کشور و ثبت شرکت‌های سرزمینی و تبادل اطلاعات از موارد مهم برای تشکیل شرکت‌های صوری است.

پیامدهای منفی اقتصادی و اجتماعی در مناطق آزاد

• کاهش درآمدهای مالیاتی دولت به دلیل فرار مالیاتی گسترده موجب کاهش مشوقات و مزایای مناطق آزاد در قوانین و مقررات شده و رقابت سالم در بازارهای داخلی را تضعیف و اعتماد عمومی به نظام اقتصادی کشور را کاهش می‌دهد. انحراف منابع مالی به سمت فعالیت‌های غیرمولد و افزایش جرایم مالی، مانند فساد و اختلاس، کاهش سرمایه‌گذاری واقعی شرکت‌های صوری و فعالیت‌های نامشروع، فضای کسب‌وکار مناطق آزاد را تضعیف می‌کنند و اعتماد سرمایه‌گذاران واقعی را از بین می‌برند. ضعف در کنترل ورود و خروج کالاها در مناطق آزاد باعث می‌شود که این مناطق به مرکز قاچاق و تخلفات گمرکی تبدیل شوند و کاهش درآمدهای گمرکی دولت ایجاد رقابت ناسالم در بازارهای داخلی به ضرر تولیدکنندگان محلی و باعث کاهش اثربخشی این مناطق در تحقق اهداف اولیه‌ای می‌شود. تهدید امنیت با شرکت‌های صوری در برخی موارد می‌تواند به‌عنوان پوششی برای فعالیت‌های غیرقانونی مانند تأمین مالی تروریسم یا فعالیت‌های خرابکارانه استفاده شوند. افزایش تهدیدات امنیتی و افزایش هزینه‌های دولت برای مقابله با این تهدیدات، تشدید نابرابری اقتصادی فعالیت شرکت‌های صوری و سوءاستفاده از منابع عمومی می‌تواند به نابرابری‌های اقتصادی دامن بزند • تمرکز مزایا در دست گروه‌های خاص • عدم دسترسی افراد و شرکت‌های کوچک به فرصت‌های برابر. کاهش توسعه پایدار مناطق آزادضعف نظارتی منجر به کاهش قابلیت این مناطق در تحقق اهداف توسعه‌ای مانند ایجاد اشتغال، انتقال فناوری و بهبود زیرساخت‌ها می‌شود. تبدیل مناطق آزاد به مراکز سوءاستفاده مالی به‌جای کانون‌های توسعه اقتصادی از پیامدهای اجتماعی و اقتصادی است. براساس داده‌های موجود، اگر ۱۴ هزار شرکت صوری در مناطق آزاد را به عنوان معیار در نظر بگیریم و تخمین بزنیم که سهم عمده‌ای از ۵۵۰ هزار میلیارد تومان معافیت مالیاتی در مناطق آزاد و ویژه اقتصادی حداقل ۲۳۰ هزار میلیارد تومان مربوط به شرکت‌های صوری مناطق آزاد می‌باشد. می‌توان گفت بخش قابل توجهی از این رقم به شرکت‌های غیر واقعی اختصاص دارد. با فرض توزیع نسبتاً مساوی معافیت‌ها، حدود ۵۰-۶۰ درصد این رقم (حدود ۲۷۵ تا ۲۳۰ هزار میلیارد تومان) می‌تواند به شرکت‌های صوری مربوط باشد

نتیجه‌گیری

این مصادیق نشان‌دهنده گستردگی و پیچیدگی تخلفات شرکت‌های صوری در مناطق آزاد هستند. برای مقابله با این چالش‌ها، نظارت قوی‌تر، شفافیت مالی و قوانین سختگیرانه‌تر ضروری است. مناطق آزاد تجاری-صنعتی به‌عنوان ابزاری برای توسعه اقتصادی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و افزایش صادرات ایجاد شده‌اند. با این حال، وجود تسهیلات گسترده در این مناطق به بستری برای فعالیت‌های صوری تبدیل شده‌اند و باعث شده که برخی از افراد و گروه‌ها برای اهداف غیرقانونی از این مزایا سوءاستفاده کنند. وجود خلأهای قانونی در مناطق آزاد به دلایل متعددی از جمله طراحی ضعیف قوانین، مشکلات اجرایی، و نبود هماهنگی بین‌المللی، بازنگری در قوانین، تقویت نظارت، و ایجاد سازوکارهای شفاف ضروری است. خلأ قانونی در فعالیت شرکت‌های صوری به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر اقتصاد، نظام مالیاتی، و ساختار اجتماعی کشور تأثیر می‌گذارد. کاهش درآمدهای مالیاتی دولت و نهایتاً اعتماد عمومی و سیاست‌های توسعه‌ای و تضعیف رقابت سالم اقتصادی شده است. شرکت‌های صوری که از معافیت‌های غیرقانونی استفاده می‌کنند، در بازار رقابت ناعادلانه‌ای با شرکت‌های واقعی قرار می‌گیرند. این مسئله باعث کاهش انگیزه فعالیت‌های تولیدی سالم و کاهش سرمایه‌گذاری‌های قانونی و بی‌ثباتی در اقتصاد و زمینه پولشویی فراهم می‌شود. ورود و خروج سرمایه‌های غیرواقعی و کوتاه‌مدت به مناطق آزاد می‌تواند باعث نوسانات شدید در بازارهای مالی و ارزی شود. این بی‌ثباتی می‌تواند سرمایه‌گذاران واقعی را نیز از ورود به این مناطق منصرف کند • کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران خارجی به دلیل شهرت منفی این مناطق، یکی از پیامدهای این وضعیت است. ۷- خروج غیرقانونی سرمایه توسط شرکت‌های صوری علاوه بر کاهش منابع داخلی، باعث کاهش ارزش پول ملی نیز می‌شود • خروج سرمایه به اقتصادهای خارجی، سرمایه‌گذاری در بخش‌های مولد داخلی را محدود می‌کند. نبود قوانین دقیق و کافی برای کنترل شرکت‌های صوری شاخص‌های بین‌المللی شفافیت اقتصادی و جذابیت سرمایه‌گذاری تأثیر منفی می‌گذارد. افزایش نابرابری اجتماعی و اقتصادی و هزینه‌های عمومی را به دوش اقشار کم‌درآمد می‌اندازد. این مسئله منجر به افزایش نابرابری در جامعه و کاهش رفاه عمومی

می‌شود پیچیده‌تر شدن مقابله با تخلفات خالاهای قانونی باعث می‌شود شناسایی و برخورد با شرکت‌های صوری دشوارتر شود. نبود مکانیزم‌های نظارتی مؤثر برای صادرات و واردات، راه‌حل‌ها برای رفع این خالاهای قانونی مرتبط با شرکت‌های صوری در مناطق آزاد و پیشگیری از سوءاستفاده‌ها، مجموعه‌ای از راهکارهای جامع وجود دارد که نیازمند تدوین قوانین جدید، اصلاح فرآیندها و تقویت نظارت‌ها هستند. لذا: ایجاد پایگاه داده یکپارچه اطلاعات اشخاص حقوقی میان مناطق آزاد و سرزمین اصلی می‌تواند بخش عمده‌ای این موارد را اصلاح نماید. یکپارچگی اطلاعات مالی، ثبتی و مالیاتی شرکت‌ها میان مناطق آزاد و نهادهای مرتبط در سرزمین اصلی ضروری است. این پایگاه باید شامل اطلاعات دقیق ثبت شرکت، صاحبان سهام، منابع مالی و گزارش‌های مالی سالانه باشد.

نتایج این مطالعه نیاز به نظارت قوی‌تر، شفافیت مالی و قوانین سخت‌گیرانه‌تر برای رفع چالش‌های ناشی از شرکت‌های صوری در مناطق آزاد را نشان می‌دهد. یافته‌ها حاکی از آن است که چارچوب نظارتی فعلی در این مناطق ناکافی است و به شرکت‌های صوری اجازه می‌دهد از معافیت‌های مالیاتی استفاده کنند، تراکنش‌های مالی را دستکاری کنند و در فعالیت‌های غیرقانونی شرکت کنند. سهولت ثبت شرکت و عدم نظارت دقیق بر سرمایه‌گذاری‌ها، فضای مساعدی را برای تأسیس شرکت‌های صوری ایجاد کرده است. قوانین تسهیل شده برای جابجایی سرمایه و کالا همچنین انتقال سرمایه مشکوک و مشارکت در پولشویی را برای شرکت‌های صوری آسان کرده است. علاوه بر این، این مطالعه نشان می‌دهد که تمرکز بر جذب سرمایه به جای نظارت بر کیفیت منجر به ورود سرمایه‌گذاری‌های غیر واقعی و صوری به این مناطق شده است. عدم همسویی عملکرد و اهداف مناطق آزاد نیز مانع تحقق اهداف توسعه اقتصادی و ایجاد اشتغال شده است.

یافته‌های این مطالعه پیامدهای مهمی برای سیاست‌گذاران و مقامات نظارتی دارد. آن‌ها پیشنهاد می‌کنند که برای مقابله با چالش‌های ناشی از شرکت‌های صوری در مناطق آزاد به یک رویکرد جامع نیاز است. این رویکرد باید شامل تقویت نظارت و شفافیت، بهبود نظارت بر سرمایه‌گذاری‌ها و اجرای قوانین سخت‌گیرانه‌تر برای جلوگیری از تأسیس و فعالیت شرکت‌های صوری باشد.

در نتیجه، نتایج این مطالعه نیاز به یک چارچوب نظارتی مؤثرتر برای رسیدگی به چالش‌های ناشی از شرکت‌های صوری در مناطق آزاد را نشان می‌دهد. یافته‌ها حاکی از آن است که ترکیبی از نظارت قوی‌تر، شفافیت مالی و قوانین سخت‌گیرانه‌تر برای جلوگیری از تأسیس و فعالیت شرکت‌های صوری و ارتقای توسعه اقتصادی و ایجاد اشتغال در این مناطق ضروری است.

- عواقب ضعف نظارت در مناطق آزاد گسترده و ویرانگر است و نه تنها اقتصاد بلکه جامعه و حاکمیت قانون را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد.
- برای مقابله با این چالش‌ها، تقویت قوانین، ایجاد شفافیت و استفاده از فناوری‌های جدید برای نظارت دقیق ضروری است.
- راهکارهای پیشنهادی برای کاهش شرکت‌های صوری در مناطق آزاد از جمله اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی، ایجاد شفافیت و نظارت مؤثر، افزایش نظارت بر مناطق آزاد، تقویت هماهنگی بین نهادهای نظارتی و تسهیل حمایت از شرکت‌های حقیقی باید به صورت جامع و به صورت یکپارچه اجرا شود.
- پیامدهای اقتصادی فعالیت‌های شرکت صوری، از جمله کاهش درآمدهای مالیاتی دولت، تضعیف رقابت سالم و کاهش سرمایه‌گذاری واقعی، قابل توجه است و می‌تواند اثرات بلندمدتی بر اقتصاد داشته باشد.
- پیامدهای اجتماعی فعالیت‌های شرکت صوری، از جمله افزایش نابرابری اقتصادی، کاهش اعتماد عمومی به دولت و افزایش فقر نیز شدید است و می‌تواند تأثیر عمیقی بر جامعه بگذارد.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در طی مراحل این پژوهش به ما یاری رساندند تشکر و قدردانی می‌گردد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

حمایت مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

Extended Summary

The issue of tax evasion has been a longstanding challenge for national economies, disrupting fiscal stability and undermining social trust in public institutions. Historically, various methods have been deployed by individuals and corporations to conceal wealth and minimize tax liabilities, but in the contemporary globalized economy, one of the most pressing concerns has been the rise of shell companies and their widespread use in free trade–industrial zones. These zones, originally designed to attract foreign investment, stimulate exports, and enhance economic competitiveness, have unintentionally created fertile ground for fraudulent and semi-legal practices that exploit tax exemptions and regulatory loopholes. In particular, Article 13 of the Law on the Administration of Free Trade Zones in Iran provides twenty years of tax exemption for companies registered in these areas, thereby encouraging large-scale establishment of entities that often exist only on paper without actual economic activity. This problem is especially acute in the Aras Free Trade–Industrial Zone, where field research indicates that of the more than 18,771 companies registered since its creation, fewer than 1,870 are active in genuine business operations, with the remainder functioning either as inactive placeholders or as instruments of tax avoidance and money laundering. The economic damage inflicted by these practices is multifaceted, reducing government revenues, distorting market competition, and facilitating the proliferation of illegal financial flows. At the global level, international organizations have consistently warned about the detrimental impacts of such evasive mechanisms, stressing how they erode tax justice and undermine sustainable development ([International Monetary Fund, 2019](#); [OECD, 2019](#); [United Nations, 2019](#); [World Bank, 2019](#)).

The theoretical and empirical literature on shell companies emphasizes their dual character as both legally incorporated entities and fraudulent mechanisms that enable illicit financial behavior. These companies may exist in a completely inactive form, operating merely as registered names, or they may engage in limited economic activities while disguising their primary purpose of evading taxation or laundering illicit funds. Scholars have long highlighted that shell companies are not a new phenomenon but rather an evolved instrument of financial manipulation, which thrives in environments with weak governance, insufficient oversight, and broad exemptions from regulatory scrutiny ([International Chamber of Commerce, 2019](#); [World Trade Organization, 2019](#)). The negative impacts associated with them extend far beyond fiscal losses; they foster conditions

of unfair competition in which compliant businesses struggle to survive, while fraudulent entities enjoy undue advantages. Moreover, by concealing beneficial ownership and facilitating capital transfers across jurisdictions, shell companies contribute to the global problems of terrorism financing and organized crime. Regulatory bodies such as the Financial Action Task Force and the Organization for Economic Cooperation and Development have repeatedly stressed the necessity of coordinated international responses to curb the growth of such entities ([Financial Action Task Force, 2019](#); [Organization for Economic Cooperation Development, 2019](#)). In this respect, the rise of shell companies in free trade zones cannot be viewed in isolation but must be situated within the broader dynamics of globalization, regulatory arbitrage, and financial innovation, where opportunistic actors exploit the discrepancies between national and international tax regimes to their benefit.

From a conceptual perspective, the academic discourse has identified various forms and categories of shell companies, each serving distinct purposes. Some are created solely to hold assets or issue invoices that distort financial records, thereby enabling other companies to inflate costs and reduce taxable income. Others function as intermediaries in the movement of capital, masking the origin and destination of funds through multi-layered and cross-border transactions. Still others are designed to fabricate fictitious investment projects or operate in import–export activities where false valuations of goods are used to benefit from customs exemptions. The multiplicity of these practices reveals that shell companies are not monolithic but highly adaptable structures that evolve in response to changes in regulation and enforcement. The literature also indicates that the drivers of shell company formation are deeply rooted in systemic weaknesses: overly generous tax exemptions, simplified registration procedures without adequate due diligence, lack of interconnected oversight systems between free zones and the mainland economy, and limited application of digital monitoring tools. For example, while many free zones claim to facilitate investment through efficiency and deregulation, the absence of robust supervisory frameworks effectively opens the door for fraudulent activities that would not easily occur under stricter mainland legislation ([Braithwaite, 1985](#); [Shleifer & Vishny, 1997](#)). As such, the growth of shell companies in these spaces illustrates the paradox of free trade zones: while they are intended to attract capital and stimulate growth, their loose governance frameworks frequently undermine both fiscal and developmental objectives.

The scholarly debate also draws attention to the broader policy and governance implications of shell company proliferation. From one perspective, it demonstrates the inadequacy of current legal frameworks to keep pace with the ingenuity of actors who exploit tax havens and free zones. From another, it highlights the risks of policy trade-offs, where governments eager to promote economic growth through liberalization end up sacrificing regulatory integrity and fiscal discipline. Authors such as Stiglitz have underscored the importance of a comprehensive approach that integrates legal, economic, and institutional reforms to address systemic loopholes and restore the integrity of financial systems ([Stiglitz, 2002](#)). Similarly, OECD reports have repeatedly emphasized the necessity of international coordination to prevent harmful tax competition and to ensure that multinational corporations and shell entities cannot arbitrage between jurisdictions ([OECD, 2017](#)). At the same time, it is clear that national governments must take primary responsibility for ensuring transparency, enforcing due diligence, and preventing the misuse of free zones as vehicles for tax evasion. Without such coordinated reforms, the proliferation of shell companies threatens not only the fiscal health of states but also the legitimacy of legal and economic institutions, as public perception of fairness and equity erodes under the visible weight of corruption and privilege.

The empirical evidence from the Aras Free Trade–Industrial Zone provides a striking illustration of these theoretical dynamics. Despite the legal intention of stimulating investment, most of the registered companies fail to contribute meaningfully to economic growth, instead functioning as placeholders to exploit tax exemptions. The situation is exacerbated

by deficiencies in oversight: company registration processes lack adequate scrutiny of founders' backgrounds, financial flows remain insufficiently monitored, and the absence of integration between free zone registries and national systems allows entities to operate under multiple identities without accountability. The consequences are evident in diminished tax revenues, distorted competition, and increasing opportunities for corruption and capital flight. This empirical case reinforces the insights of global institutions and scholars, demonstrating that when regulatory exemptions are not matched by stringent supervisory mechanisms, free trade zones risk becoming hubs for economic malpractice rather than engines of growth. The Aras example is therefore both a national concern and a microcosm of the global problem, as similar dynamics are visible across many developing countries where free zones are employed as tools of liberalization without adequate governance safeguards.

In conclusion, the problem of shell companies in free trade–industrial zones is emblematic of the broader tensions between liberalization and regulation in the global economy. On the one hand, such zones are established with the aim of boosting exports, attracting foreign investment, and generating employment; on the other hand, their poorly designed legal and supervisory frameworks often transform them into fertile ground for tax evasion, corruption, and illicit financial practices. The evidence from the Aras Free Trade Zone highlights the scale of the problem, with thousands of companies registered but only a fraction actively engaged in genuine business. The theoretical literature underscores that shell companies are multifaceted, ranging from inactive entities to sophisticated multi-jurisdictional structures designed to conceal ownership and facilitate illicit transfers. The policy implications are profound: unless governments strengthen oversight, integrate free zone systems with national databases, and adopt international best practices in financial transparency, the long-term costs in terms of lost revenue, weakened competitiveness, and public distrust will outweigh the short-term benefits of investment attraction. Ultimately, addressing the challenge of shell companies requires a comprehensive and multi-level strategy that balances the goals of economic liberalization with the imperatives of fiscal integrity and regulatory justice.

References

- Braithwaite, J. (1985). *To Catch a Thief: Fraud and the Law in Australia*. Allen & Unwin. <https://api.taylorfrancis.com>
- Financial Action Task Force. (2019). *Guidance on the Risk-Based Approach to Combating Money Laundering and Terrorist Financing*. <https://www.fatf-gafi.org/publications/guidance/guidance-on-the-risk-based-approach-to-combating-money-laundering-and-terrorist-financing/>
- International Chamber of Commerce. (2019). *Tax Evasion in Free Trade Zones*. <https://www.iccwbo.org/publication/tax-evasion-in-free-trade-zones/>
- International Monetary Fund. (2019). *Tax Evasion and the Global Economy*. <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2019/03/25/Tax-Evasion-and-the-Global-Economy-46241>
- OECD. (2017). *Tax Evasion and Avoidance: A Review of the Literature*. OECD Publishing. <https://www.emerald.com>
- OECD. (2019). *Tax Evasion: A Global Problem*. <https://www.oecd.org/tax/tax-evasion-a-global-problem.htm>
- Organization for Economic Cooperation Development. (2019). *Shell Companies and the Fight Against Money Laundering and Terrorist Financing*. <https://www.oecd.org/tax/shell-companies-and-the-fight-against-money-laundering-and-terrorist-financing.htm>
- Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1997). A survey of corporate governance. *Journal of Finance*, 52(2), 737-783. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1997.tb04820.x>
- Stiglitz, J. E. (2002). Information and the change in the paradigm in economics. *American Economic Review*, 92(3), 460-501. <https://doi.org/10.1257/00028280260136363>
- United Nations. (2019). *Tax Evasion and the Sustainable Development Goals*. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/tax-evasion-and-the-sustainable-development-goals/>
- World Bank. (2019). *Tax Evasion and Corruption*. <https://www.worldbank.org/en/topic/tax-evasion-and-corruption>
- World Trade Organization. (2019). *Free Trade Zones and Tax Evasion*. https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/tpr_e.htm

